

Citalopram en priapisme (Gebu 2007; 41: 131-132)

Van het Nederlands Bijwerkingen Centrum Lareb kregen wij deze maand de volgende informatie over bijwerkingen.

Het Nederlands Bijwerkingen Centrum Lareb ontving meerdere meldingen van priapisme bij het gebruik van citalopram (Cipramil®). Priapisme is een langdurig aanhoudende erectie ten gevolge van een verstoorde hemodynamiek. Bij niet tijdig ingrijpen kan dit leiden tot blijvende schade met functieverlies tot gevolg. Priapisme is een bekende, ernstige bijwerking van verschillende SSRI's.^{1 2} In de productinformatie van citalopram, in 2006 na paroxetine de meest voorgeschreven SSRI, wordt deze bijwerking echter niet vermeld.

Casuïstiek. Lareb ontving tot 1 augustus 2007 vier meldingen van priapisme bij het gebruik van citalopram. Het betreft mannen in de leeftijd van 32 tot 60 jaar die niet bekend waren met eerdere episoden van priapisme of met risicofactoren voor deze aandoening. Twee patiënten gebruikten alleen citalopram. Patiënt A startte met het gebruik van citalopram in een dosis van 10 milligram. Bij patiënt B werd de dosis verhoogd van 10 naar 20 milligram per dag. Bij beide patiënten trad binnen een dag een langdurige, pijnlijke erectie op. Na staken van de medicatie trad bij beiden volledig herstel op. Patiënt C en D gebruikten comedicaatie waarvan priapisme een bekende bijwerking is en dus mogelijk een rol speelde bij het ontstaan van priapisme. Patiënt C gebruikte quetiapine en bij patiënt D werd citalopram toegevoegd aan sertraline. Desalniettemin had geen van deze patiënten eerder klachten van priapisme gehad. Kort nadat citalopram was toegevoegd, trad priapisme op dat na staken van citalopram weer verdween. Ingrijpen was bij geen van de patiënten noodzakelijk.

Bij alle vier patiënten bestaat een duidelijke tijdsrelatie tussen het gebruik van citalopram en het optreden van priapisme. Hoewel bij de twee laatste patiënten invloed van de comedicaatie niet uitgesloten is, lijkt ook bij hen het gebruik van citalopram een belangrijke rol te spelen.

Literatuur. In de literatuur zijn twee patiënten beschreven met priapisme bij het gebruik van citalopram.^{3 4} Beide patiënten hadden priapisme in de voorgeschiedenis, waarbij er ook sprake was van gebruik van comedicaatie die een rol zou kunnen spelen bij het ontstaan van priapisme. Bij beide patiënten was een spoedingreep noodzakelijk. Bij de eerste patiënt trad een episode van priapisme op na toevoeging van citalopram 40 mg aan risperidon.³ Na de ingreep en na staken van citalopram en risperidon verminderden de episoden van priapisme in frequentie, duur en intensiteit tot het niveau

waarmee de patiënt bekend was. De tweede patiënt betrof een 59-jarige man die een episode van priapisme doormaakte bij gebruik van trazodon, (ook een bekende risicofactor voor priapisme), citalopram 20 mg en tamsulosine.⁴ Het priapisme trad op nadat patiënt abusievelijk vier tabletten van 20 mg citalopram innam.

Ten slotte zijn er drie patiëntes beschreven met clitoraal priapisme bij het gebruik van citalopram.⁵
Beschouwing. Priapisme is een aandoening waarbij er sprake is van een verstoorde hemodynamiek van de twee corpora cavernosa, hetzij door een verhoogde arteriële instroom, hetzij door een verminderde veneuze afvoer. Deze laatste variant, het 'low-flow' priapisme, kan tot ischemie leiden en bij niet tijdig behandelen tot blijvende schade aan de penis en hiermee gepaard gaand functieverlies.

De fysiologie van het ontstaan van erecties en priapisme is nog voor een groot deel onopgehelderd, maar remming van het alfa-adrenerge systeem speelt een belangrijke rol. Ook het dopaminerge systeem lijkt een rol te spelen bij het optreden van priapisme. Citalopram heeft mogelijk een geringe invloed op bovenstaande systemen. Op basis van dierproeven bij ratten wordt ook een betrokkenheid van het serotonerge systeem bij het optreden van erecties verondersteld.^{6 7}

Conclusie. Priapisme is een zeldzame, maar potentieel invaliderende bijwerking van SSRI's. Op basis van een aantal bij Lareb gemelde bijwerkingen bij gebruikers van citalopram is een relatie tussen het gebruik van citalopram en priapisme aannemelijk. Uit de literatuur blijkt dat de kans op priapisme toeneemt bij hogere doseringen en bij het gelijktijdig gebruik van geneesmiddelen die ook tot priapisme kunnen leiden, wat een farmacologisch effect suggereert. Uit de meldingen bij Lareb blijkt dat priapisme ook kan optreden in lagere doseringen en zonder gebruik van andere verdachte geneesmiddelen. Bij het optreden van priapisme bij patiënten die citalopram gebruiken moet dan ook aan een bijwerking van dit geneesmiddel worden gedacht.

1. Meinhardt W, et al. Erectiestoornissen en priapismen door geneesmiddelen. Ned Tijdschr Geneeskd 1995; 139: 1871-1873.
2. Waldinger M. Seksuele bijwerkingen van antidepressiva. Ned Tijdschr Geneeskd 1999; 139: 1853-1857.
3. Freudenreich O. Exacerbation of idiopathic priapism with risperidone-citalopram combination. J Clin Psychiatry 2002; 63: 249-250.
4. Dent LA, et al. Citalopram-induced priapism. Pharmacotherapy 2002; 22: 538-541.
5. Berk M, et al. Citalopram-associated clitoral priapism: a case series. Int Clin Psychopharmacol 1997; 12: 121-122.
6. Simon P, et al. 5-HT1A receptor blockade increases penile erections induced by indirect serotonin agonists. Neuroreport 1993; 5: 229-230.
7. Millan MJ, et al. 5-HT2C receptors mediate penile erections in rats: actions of novel and selective agonists and antagonists. Eur J Pharmacol 1997; 325: 9-12.